บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Method) ประเภทศึกษาสำรวจ (Survey Study) เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการ ด้านการศึกษานอกระบบของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ โดยใช้การสัมภาษณ์และหรือตอบแบบสอบถามทั้งประชาชนและผู้นำท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้สังเกตสภาพแวดล้อมทั่วไป และสอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่ประชาชนด้านต่างๆ เช่นเจ้าหน้าที่แผนกศึกษาธิการอำเภอ แผนกเกษตรอำเภอ แผนกพัฒนาชุมชน แผนกสาธารณสุขอำเภอ ของอำเภอต่างๆ ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ รวมถึงเจ้าหน้าที่ในศูนย์พัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ สังกัดกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความรู้ต่างๆ แก่ประชาชน ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ได้ดียิ่งขึ้น นำข้อมูลระดับความเป็นปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ มาคำนวณหาค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D) เพื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน และระหว่างประชาชนต่างเพศกัน ทดสอบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญโดยใช้ค่าที(t-test)

<u>ลักษณะของประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากร</u>

เนื่องจากทุ่งกุลาร้องไห้มีขอบเขตกว้างใหญ่ หมู่บ้านต่างๆตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจาย ความหนาแน่นของประชากรไม่สม่ำเสมอ เส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้านทุรกันดาร เป็นไปด้วยความยากลำบากอย่างยิ่ง ถนนส่วนใหญ่ใช้ไม่ได้ทุกฤดูกาล แม้แต่ในฤดูแล้งถนนบางสายเต็มไปด้วยทราย รถยนต์ทั่วไปเดินทางเข้าไม่ได้ ดังนั้นในการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรผู้วิจัยจึงได้อาศัย แนวการสุ่มตัวอย่างของคณะกรรมการวิจัยทุ่งกุลาร้องไห้ สถาบันวิจัยสังคม [1] เป็นหลักดังนี้

---

[1] Chulalongkorn University Social Research Institute, Op.cit. pp 19-21.

แบ่งพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ออกเป็น 3 เขต ตามสภาพเศรษฐกิจและความหนาแน่นของประชากรคือ

เขต A เป็นเขตที่มีประชากรหนาแน่นแต่รายได้ต่อบุคคลต่ำ และเป็นเขตที่มีหน่วยงานพัฒนาจากกรมพัฒนาที่ดิน จากสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร และจากกรมปศุสัตว์เข้าไปดำเนินการอยู่บ้างแล้ว ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสุวรรณภูมิ และกิ่งอำเภอโพนทราย จังหวัดร้อยเอ็ด มี 17 ตำบลหรือ 155 หมู่บ้าน เนื้อที่รวม 823,600 ไร่

เขต B เป็นเขตที่ทางการได้ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอท่าตูม และอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด มี 10 ตำบลหรือ 122 หมู่บ้าน เนื้อที่รวม 739,000 ไร่

เขต C เป็นเนื้อที่ที่เหลือจากสองเขตที่กล่าวแล้ว ประกอบด้วยพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอค้อวังและอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร มี 18 ตำบลหรือ 157 หมู่บ้าน เนื้อที่รวม 544,890 ไร่ ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร ความหนาแน่นประชากร และรายได้เฉลี่ยของประชาชน ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

	อำเภอ	จำนวนประชากร ปี 2520*	ความหนาแน่น คน/ตร.กม.	รายได้เฉลี่ย ปี/บาท/หัว**
เขต A	-เกษตรวิสัย	57,005	107	1,381.76
	-สุวรรณภูมิ	49,584	96	1,295.29
	-กิ่ง อ. โพนทราย	14,847	106	561.20
เขต B	-ปทุมรัตต์	19,819	117	2,545.03
	-ท่าตูม	13,403	40	1,198.11
	-ชุมพลบุรี	45,753	66	1,625.97
เขต C	-ราษีไศล	64,595	56	***
	-พยัคฆภูมิพิสัย	39,615	78	1,382.75
	-มหาชนะชัย	11,981	101	***
	-ค้อวัง	14,428	127	***

ที่มา : * กรมการปกครอง ** สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร สถิติปี 2519-2521
*** ไม่มีข้อมูล

จากการแบ่งเป็น 3 เขตดังที่กล่าวแล้วนำมาสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากรแบบแบ่งชั้นอย่างง่ายดังนี้

1. สุ่มเลือกตำบลจากแต่ละเขตในอัตราร้อยละ 30 จะได้ตำบลกลุ่มตัวอย่างเป็น 5 : 3 : 5 ตำบล ตามลำดับเขต

2. สุ่มเลือกหมู่บ้านจากตำบลกลุ่มตัวอย่างมาเขตละ 2 หมู่บ้าน โดยเป็นหมู่บ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี 1 หมู่บ้าน และหมู่บ้านยากจน 1 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 6 หมู่บ้าน

3. สุ่มสัมภาษณ์ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง ทุกระดับอายุ เพศ ให้ได้มากที่สุด

4. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นผู้นำท้องถิ่น แยกเป็นคนละกลุ่มกับประชาชน เก็บข้อมูลให้ได้อย่างน้อย 5 คน จากแต่ละหมู่บ้าน

ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 2 จำนวนประชาชนและผู้นำท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

หมู่บ้าน		จำนวนประชากรในหมู่บ้าน				จำนวนผู้นำท้องถิ่นที่เป็นตัวอย่าง	หมายเหตุ
		ทั้งหมด	กลุ่มตัวอย่างที่ได้				
			ชาย	หญิง	รวม		
เขต A	บ้านแสนสี	800	32	29	61	7	* คิดเฉพาะ
	บ้านสระโพนทอง	690	23	20	43	7	หมู่ที่ 11 เพียง
เขต B	บ้านดานบ	610	21	16	37	9	หมู่เดียวจาก
	บ้านตลุง	600	30	18	48	7	ทั้งหมด 3 หมู่
เขต C	บ้านโนนสมบูรณ์	800	22	22	44	9	ของบ้านเมืองเตา
	บ้านเมืองเตา*	575	27	19	46	7	
รวม		4,075	155	124	279	46	

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านการศึกษานอกระบบ ของประชาชนในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสภาพทั่วไปทั้งด้านการศึกษา สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สถานศึกษา ที่มีอยู่ หรือขาดแคลน จากแหล่งต่างๆคือ

-เอกสาร ภาพถ่าย และภาพสไลด์ ที่สถาบันวิจัยสังคมบันทึกไว้

-บุคคลที่เคยเข้าไปสำรวจทุ่งกุลาร้องไห้มาแล้ว

-หน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้

2. สร้างแบบสอบถาม ดัดแปลงจากแบบสอบถามขององค์การยูเนสโก(UNESCO)[1] ซึ่งเคยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาของสตรีในชนบทไทย โดยเปลี่ยนแปลงคำถาม หรือสร้างคำถามใหม่เพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในเขตทุ่งกุลาร้องไห้

3. นำแบบสอบถามที่สร้างให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจ ปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามแยกเป็น 2 ชุด สำหรับผู้นำท้องถิ่น และสำหรับประชาชน โดยทั้งสองชุดมีข้อกระทงตรงกัน จะต่างกันเฉพาะคำชี้แจง หรือวิธีการถามเท่านั้น(ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ลักษณะเนื้อหาในแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นข้อกระทงเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

ตอนที่ 3 เป็นข้อกระทงเกี่ยวกับความต้องการด้านการศึกษานอกระบบ

ในตอนท้ายของแบบสอบถามจะมีช่องว่างสำหรับผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ให้ด้วย สำหรับรูปแบบของแบบสอบถามนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ(Check List) ส่วนตอนที่ 2 และ 3 เป็นมาตราส่วนประเมินค่า(Rating Scale) ดัดแปลงมาจากมาตราส่วนของลิเคอร์ท(Likert Scale) แบ่งให้น้ำหนักระดับต่างๆดังนี้

---

[1] UNESCO, In-cooperative with Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok. Woman's Education in Rural Thailand(A Survey of Facilities, Needs and Opportunities for Basic Scientific Knowledge), (Paris: 1980).

มากที่สุด = 5 คะแนน หมายถึงข้อความนั้นเป็นปัญหา หรือตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด

มาก = 4 คะแนน หมายถึงข้อความนั้นเป็นปัญหา หรือตรงกับความต้องการของประชาชนมาก

ปานกลาง = 3 คะแนน หมายถึงข้อความนั้นเป็นปัญหา หรือตรงกับความต้องการของประชาชนในระดับปานกลาง

น้อย = 2 คะแนน หมายถึงข้อความนั้นเป็นปัญหา หรือตรงกับความต้องการของประชาชน ในระดับน้อย

น้อยที่สุด = 1 คะแนน หมายถึงข้อความนั้นเป็นปัญหา หรือตรงกับความต้องการน้อยมาก หรือไม่ตรงเลย

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากทุ่งกุลาร้องไห้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ การคมนาคมไม่สะดวก ในระยะที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลนั้น มีถนนลาดยางเพียง 2 สาย คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 212 ที่ผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัยไปยังอำเภอเกษตรวิสัย และสาย 214 ที่ผ่านอำเภอเกษตรวิสัย อำเภอสุวรรณภูมิไปทางอำเภอท่าตูมเท่านั้น นอกนั้นมีทางหลวงจังหวัดเป็นถนนลูกรังเชื่อมระหว่างอำเภออื่นๆที่เหลือ รถยนต์โดยสารมีน้อยมาก เส้นทางเข้าหมู่บ้านต่างๆจะมีถนนแยกเข้าเฉพาะหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ทางหลวงเท่านั้น ส่วนหมู่บ้านที่อยู่ลึกเข้าไป ส่วนใหญ่จะไม่มีถนน ต้องอาศัยทางเกวียน รถยนต์ทั่วไปวิ่งเข้าไปไม่ได้ ต้องใช้จักรยาน จักรยานยนต์ เกวียน หรือรถยนต์ที่ดัดแปลงใช้เฉพาะท้องถิ่น ดังนั้นหากจะเข้าไปเก็บข้อมูลเอง จะเป็นไปด้วยความยากลำบากอย่างยิ่ง แต่ด้วยความอนุเคราะห์ของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัย จึงได้รับความสะดวกในการเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับคณะผู้สำรวจจากสถาบันฯเอง โดยได้อาศัยยานพาหนะของสถาบันเข้าไปเป็น 2 ช่วง ตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2524 แต่ละช่วงจะอยู่ค้างคืนในหมู่บ้านอย่างน้อยหมู่บ้านละ 2 วัน จบครบทั้ง 6 หมู่บ้าน เนื่องจากมีเวลาจำกัดมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงวางแผนที่จะเก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุด

เมื่อไปถึงแต่ละหมู่บ้านคณะผู้สำรวจก็แสดงหนังสืออนุญาตให้สำรวจและขอความร่วมมือในการสำรวจข้อมูลจากจังหวัดหรืออำเภอต่อกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน สำหรับผู้วิจัยซึ่งสำรวจคนละด้านกับคณะจากสถาบันฯก็ชี้แจงวัตถุประสงค์ของตัวเองเพิ่มเติม แล้วจึงออกสำรวจ ในชั้นแรกจะเก็บข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่นซึ่งได้แก่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วย ครูใหญ่หรือผู้ช่วย หรือครูอาวุโส เจ้าอาวาสวัด เกษตรกรตัวอย่างประจำหมู่บ้าน ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข(ผ.ส.ส.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อ.ส.ม.) พนักงานอนามัย หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำตำบล เท่าที่จะได้พบในขณะพักค้างคืนในหมู่บ้านดังกล่าว โดยตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะต้องได้ข้อมูลผู้นำให้ได้อย่างน้อย 5 คนต่อหนึ่งหมู่บ้าน สำหรับผู้นำฯให้ตอบแบบสอบถามเอง ดังนั้นเมื่อได้พบและชี้แจงวิธีตอบจนเข้าใจดีแล้วก็มอบแบบสอบถามไว้ให้แล้วจึงย้อนมาเก็บเองภายหลัง เพื่อจะได้สอบถามเพิ่มเติมในกรณีการตอบไม่สมบูรณ์ เวลาที่ว่างจากการเก็บข้อมูลจากผู้นำฯ ผู้วิจัยก็ลงมือเก็บข้อมูลจากประชาชนในหมู่บ้านนั้น โดยการสัมภาษณ์ ตามแบบสอบถามที่เตรียมมาด้วย ในการสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยใช้ภาษาท้องถิ่นตลอด ทั้งในการอธิบายซักถาม พูดคุย ชี้แจง ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยเองเป็นชาวอีสานโดยกำเนิด ก่อนจะออกจากหมู่บ้านก็ทำการนัดหมายวันเวลาให้ผู้ใหญ่บ้านแจ้งลูกบ้านที่เหลือเพื่อจะเข้ามาสัมภาษณ์ในช่วงที่ 2

ช่วงที่ 2 ผู้วิจัยพร้อมกับคณะผู้สำรวจจากสถาบันฯได้กลับเข้าไปในแต่ละหมู่บ้านอีก ตามวัน เวลานัดหมายที่กำหนดไว้ และพักค้างคืนหมู่บ้านละ 2 วันเช่นเคย สำหรับในช่วงที่ 2 นี้ เนื่องจากต้องการได้กลุ่มตัวอย่างให้มากดังนั้น ชาวบ้านรายใดที่พอจะตอบแบบสอบถามเองได้ ก็ได้มอบแบบสอบถามไว้ให้ ส่วนที่ตอบเองไม่ได้ก็คงใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างเคย การเก็บข้อมูลครั้งนี้จนถึงวันที่ 27 มีนาคม 2524 ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชน 279 คน และ ผู้นำท้องถิ่นอีก 46 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 2 แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์

<u>วิธีดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล</u>

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือตอบแบบสอบถาม เจาะลงในบัตรฮอลเลอริค(Hollerich Card) นำไปเข้าโปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) ที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย(Arithmatic Mean)และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)ของคะแนนข้อกระทงความเป็นปัญหาและความต้องการ ทุกข้อกระทง

แล้วดำเนินการดังนี้

1. นำคะแนนความเป็นปัญหาและความต้องการมาเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างประชาชนกับผู้นำท้องถิ่น ระหว่างเพศ และระหว่างหมู่บ้านจำแนกตามเขตย่อยของกลุ่มตัวอย่าง

2. การนำเสนอค่าเฉลี่ยคะแนนความเป็นปัญหาและความต้องการทุกข้อกระทงใช้เกณฑ์ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง

1.00 - 1.50 = มีปัญหาหรือมีความต้องการน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย

1.51 - 2.50 = มีระดับความเป็นปัญหา หรือมีความต้องการน้อย

2.51 - 3.50 = มีระดับความเป็นปัญหา หรือมีความต้องการปานกลาง

3.51 - 4.50 = มีระดับความเป็นปัญหา หรือมีความต้องการมาก

4.51 - 5.00 = มีระดับความเป็นปัญหา หรือมีความต้องการมากที่สุด